

Sedința finală (vol. II, p. 579—613) cuprinde rapoartele conclusive ale președinților de secție: M. Fernández-Galiano pentru Grecia arhaică, Emilio Gabba pentru lumea mediteraneană în epoca clasică, A. Chastagnol pentru sfârșitul Imperiului Roman, Jacqueline de Romilly pentru colocviul „Datoric și plăcere”, J. Chadwick pentru cel micenologic, J. Bingen pentru noutățile papirologice, cu o anexă bibliografică a publicațiilor dintre 1976 și 1979. Alocuțiunea de închidere a președintelui J. Harmatta (cu o emoționantă evocare a iranistului Roman Ghirshman, decedat în noaptea următoare tinereii ultimei sale comunicări) și cea a președintelui FIEC, regretatul Wolfgang Schmid, încheie cel de al doilea volum și lucrările congresului.

În fața bogăției și varietății materialului și a perfecțiunii execuției tipografice, ne e greu să ne permitem un reproș: *Actele* au un caracter, am zice, ideal, abstract; nu e vorba numai de contopirea celor două tipuri de comunicări, dar și de faptul că nicăieri nu ni se spune (nici în titlu, nici în alocuțiuni) cînd a avut loc Congresul; cititorul află data întîmplător, la p. 600 a celui de al doilea volum, în raportul lui J. Chadwick, sau o poate deduce din data de încheiere a bibliografiei papirologice. Lipsesc apoi rezumatele discuțiilor, a căror importanță, cunoscută, e semnalată de J. de Romilly: „les communications nous ont parfois donné une impression de diversité un peu déroutante, et les discussions celles d'un contact immédiat” (II, p. 598). Știm însă cît de greu se pot obține informațiile în legătură cu conținutul discuțiilor și cît spațiu ar fi ocupat publicarea acestor texte.

Oricum, colegii noștri maghiari au dreptul la recunoștința filologilor clasici din toată lumea: după ce au găzduit, cu o magnanimitate și o inegalată competență, un congres memorabil, ne oferă acum, într-o formă demnă, substanța lui științifică; sîntem convinși că *Actele* budapestane vor ocupa în circuitul informației de specialitate un loc din cele mai însemnate.

București, decembrie 1986

I. Fischer

Antichitatea și moștenirea ei spirituală. Actele sesiunii de comunicări a Societății de Studii Clasice din R. S. România, 30 mai — 1 iunie 1980. [Iași, 1982] II + 339 p.

Despre sesiunea de la Iași din primăvara lui 1980 am informat pe cititorii noștri în volumul XX, p. 85. Prin strădania președintelui Filialei ieșene a Societății, Tr. Diaconescu, au apărut, la centrul de multiplicare al Universității (în mai 1982), actele acestei sesiuni. Pentru a-i reflecta cît mai fidel lucrările, acele comunicări al căror text integral a fost publicat în alte reviste sînt reprezentate în volum (cu excepțiile enumerate la p. 338) prin rezumate, unele ample (3—4 pagini). Sumarul e ordonat după criteriul secțiilor sesiunii: Lingvistică (p. 1—100), Literatură (p. 101—234), Istorie și filozofie (p. 235—337). Comunicările sînt precedate de o scurtă prezentare, datorată editorului (p. I—II), care evocă desfășurarea de ansamblu a sesiunii.

Nu putem intra aici în discuția detaliilor cuprinsului (repartizate pe teme, titlurile comunicărilor se pot găsi în Bibliografia de la p. 151—172 ale volumului de față). E de semnalat totuși marea varietate a subiectelor dezbătute în cadrul tematic general enunțat în titlu, dar deseori depășit, cum se întîmplă la congrese și sesiuni: e de ajuns să spunem că arcul desfășurării cronologice pronește de la Homer (L. Stoianovici-Donat) sau de la vechii traci (Gh. Ivănescu, A. Vraciu) și ajunge la Mircea Eliade (C. Marin).

Fiind realizat prin tehnica reprografică, aspectul formal nu este fără cusur (supără și greșelile de dactilografie, destul de numeroase), dar textele sînt perfect lizibile, iar volumul merită a fi citit. El se prezintă ca o expresie a diversificatelor preocupări ale slujitorilor antichității greco-romane, reuniți, pentru promovarea acestui domeniu al științei, în Societatea de Studii Clasice.

București, mai 1984

I. Fischer

In memoriam Constantini I. Balmuș. Iași, Universitatea „Al. I. Cuza” — Societatea de Studii Clasice, 1984, IX + 139 p. + 1 portret.

Filiala ieșeană a Societății de Studii Clasice a avut pioasa și lăudabila inițiativă de a comemora pe cel care, cu știința și talentul său, a ilustrat mulți ani catedra de filologie clasică a Universității din Iași, al cărei student fusese. Alcătuirea volumului se bazează pe o ședință din

ianuarie 1984 și se datorează lui Traian Diaconescu, președintele Filialei, Cicerone Călinescu și Constantin Botez, discipoli ai lui C. Balmuș. Universitatea din Iași a făcut posibilă materializarea inițiativei.

O interesantă și frumoasă evocare biobibliografică (*Moștenirea spirituală a profesorului C. I. Balmuș*, p. 1–26) datorată lui Cicerone Călinescu deschide secția de „Contribuții”, urmată de analiza lui Tr. Diaconescu, semnată și al prefeței (*Un filolog clasic de renume european*, p. 27–36); Al. Călinescu aprofundează un subiect special (*Constantin Balmuș și retorica antică*, p. 37–45).

Secțiunea „Evocări” cuprinde articole cu caracter memorialistic semnate de colegii și elevii lui C. Balmuș: H. Mihăescu, G. Ivănescu, N. Baran, C. Moroșanu, C. Botez.

O ultimă secțiune cuprinde o bibliografie selectivă, datorată de asemenea lui Cicerone Călinescu, o culegere de aprecieri ale operei (recenzii din țară și din străinătate, cu nume ca G. Călinescu, N. Iorga, Al. A. Philippide, A. Ernout, P. de Labriolle, P. Chantraine) și câteva cuvintări sau articole necrologice (H. Mihăescu, Al. Graur, J. Byck, Iorgu Iordan, N. I. Popa).

Mulți dintre noi l-au cunoscut pe C. Balmuș la București, ca profesor, decan, rector, dar și în lunga perioadă a tristei suferințe care a curmat prematur o viață de muncă pasionată, închinată cunoașterii culturii antice și transmiterii ei. Lectura volumului întocmit de colegii noștri cunetează cu strălucita perioadă ieșeană imaginea pe care ne-am putut-o face din lucrările sale erudite și mai ales din frumoasele traduceri cu care C. Balmuș a îmbogățit tezaurul clasic românesc. Pentru reușitele lor eforturi le mulțumim cu atât mai emoționați, cu cât o parte din martori (H. Mihăescu, N. I. Popa, Iorgu Iordan) s-au așezat și ei, după apariția volumului, la „masa umbrelor”.

București, decembrie 1986

I. Fischer

EMIN TENGSTRÖM, *A Latin Funeral Oration from Early 18th Century Sweden. An Interpretative Study*. Göteborg, 1983, 217 p. (Studia Graeca et Latina Gothoburgensia XLV)

În ciuda titlului său, acest studiu, aparent particular, prilejuiește autorului său — spre satisfacția cititorului — o semnificativă luare de poziție asupra interpretării textelor latinității postumaniste.

O dublă introducere situează mai întâi atitudinea lui E. Tengström față de tradiția interpretării textelor latine și oferă o privire de ansamblu asupra oratoriei neolatine din Suedia (p. 3–22).

După citeva scurte și binevenite *Prolegomena*, urmează textul latin al discursului, precedat de acela al „Programului” — al anunțului public al susținerii acestei *laudatio funebris* în cinstea lui Johan Arendt Bellman de către Johan Upmarck (Uppsala, 8 mai 1710). Aparatul din subsolul textului cuprinde laolaltă rarele observații critice impuse de acesta și unele sporadice indicații ale surselor clasice și postclasice utilizate fără încetare de Upmarck; la acestea din urmă ar fi, adesea, de adăugat și alte trimiteri — la Cicero, Lucrețiu, Vergiliu, Ovidiu (p. 23–61).

Se întreprinde apoi o pătrunzătoare analiză a multiplelor aspecte implicate de un atare panegiric funebru: limbă și stil, structura literară, un bogat comentariu istoric, definirea perspectivei ideologice a autorului, a contextului social și a mesajului general al discursului (p. 62–203).

Lista abrevierilor și a ilustrațiilor, o bibliografie selectivă și indicii de cuvinte, expresii și nume proprii încheie această analiză sociolingvistică, care îmbină fericit claritatea analizei cu acuratețea detaliului și bogăția informațiilor asupra neolatinității europene.

Iată și citeva observații de amănunt, ținând în special de cercetarea textului în sine: Am opta mai degrabă pentru corectura *IIII d (ie)* (= *quarto die*) Februariei, mai plauzibilă paleografic decât *tertio die* (= *III d (ie)*) adoptat de E.T., față de forma evident coruptă *tertiis Idibus* din ediția princeps a laudației (§ 12, p. 38; cf. și p. 28–29).

Credem că *Patauio* și nu *Patauim* este emedarea care se impune în seria *uisis Oericultis, Spoleto, ... Ancona, Arimino, ... rursusque Bononia, Ferrara, Patauio ceterisque minoris famae urbibus*, față de *Patauia* din ediția princeps (formă atrasă de femininele anterioare sau, poate, de *Padova* din italiană?) (§48, p. 54). E.T. sesizase cu subtilitate că este vorba nu despre *Patauia* (= Passau), ci despre *Patauim* (= Padova, Padua).

În prezentarea sarcastică a cosmopolitilor care nu se mai pot purta decât ca prin străini și nu vorbesc decât despre moda din străinătăți întâlnim șirul straniu și cifrat *Interea P... tibi recensent et B... et L...* (§51, p. 55), lăsat fără lămurire în comentariul istoric (p. 150). Sugerăm